

GÓP PHẦN SUY NGHĨ VỀ HƯỚNG KHẮC PHỤC TÌNH TRẠNG MÊ TÍN DỊ ĐOAN TẠI THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

TRẦN HỒNG LIÊN

Cuộc cách mạng tư tưởng và văn hóa trong cả nước sẽ không thể nào hoàn thành tốt đẹp nếu như các hiện tượng mê tín dị đoan vẫn còn là một thứ dịch bệnh tiếp tục phát huy tác dụng. Cho nên, xoá bỏ mê tín dị đoan cũng là góp phần vào việc xây dựng nền văn hoá mới, con người mới, lối sống mới.

1. Tồn tại dưới nhiều hình thức như bói toán, xem tướng, xem số tử vi, đồng bóng, phù thủy..., mê tín dị đoan ra đời ngay từ khi nhận thức của con người còn ấu trĩ. Từ lâu, trong chúng ta đều thừa nhận nguồn gốc sâu xa của mê tín dị đoan xuất phát từ trình độ thấp kém của sức sản xuất đã làm cho con người bất lực trước các hiện tượng thiên nhiên không giải thích nổi, đi đến tin tưởng mù quáng vào các hiện tượng đó. Thứ nữa, trong điều kiện xã hội phân chia thành giai cấp, những người trực tiếp sản xuất ra của cải vật chất bị bóc lột đã mất lại không làm chủ được tư liệu sản xuất, luôn sống trong những điều kiện khổ sở và đen tối, trong những điều kiện đó, người lao động cảm thấy dường như cuộc sống của họ đều do thần linh định sẵn, họ bắt đầu tin vào số mệnh may rủi của mình.

Suốt trong quá trình phát triển, mê tín dị đoan đã dựa vào các tôn giáo để có thể dễ dàng hoạt động. Tại thành phố, mê tín dị đoan đã du nhập vào một số chùa Phật giáo, nhà thờ Công giáo và một số tôn giáo khác.

- Để dễ dàng hoạt động, phát triển, *mê tín dị đoan đặc biệt cũng thường núp sau chiêu bài bảo tồn truyền thống văn hoá*, dưới dạng các đền thờ, điện thờ, tĩnh, miếu.... Dựa vào tín ngưỡng thờ các thần linh, các anh hùng dân tộc, mê tín dị đoan có mặt ở đền Trần Hưng Đạo, đền thờ Hùng Vương, miếu Ngũ Hành trước đây. Người ta đến đền Trần Hưng Đạo vì tin rằng “Người” có tài diệt trừ tà ma, yêu quái...., xin thuốc ở đền thờ “Ngài”, Trẻ em uống sẽ khỏi bệnh, v.v...

Hiện tượng đạo Nhà trời, đạo Thiên y (quận 10), hiện tượng “bông rang”, hiện tượng “thầy sờ”, và mới đây là hiện tượng còn “Tiên”, là một số hiện tượng mê tín dị đoan nổi bật trong những năm 1980 đến nay ở thành phố⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Hiện tượng “bông rang”: xác một linh mục đặt giữa lớp bông rang (thóc nếp rang) trong chiếc hòm chưa đậy nắp, nhiều tín đồ chen nhau vào xé lấy từng miếng vải liệm, vải áo của ông để lấy phước, bóc từng nắm bông rang ăn ngay tại chỗ, hoặc đem về nhà cho người nhà ăn trị bệnh.

Mặt khác, *mê tín dị đoan* còn được *bọn thống trị* dưới chế độ thực dân mới Mỹ lợi dụng triệt để. Với đặc tính luôn duy trì chủ nghĩa ngu dân dưới mọi hình thức, chúng đã xem mê tín dị đoan như một thứ quốc sách, một loại binh chủng đặc lực về mặt văn hoá, tư tưởng và lối sống, nhằm kìm hãm mọi yếu tố cách mạng, tiến bộ trong nhân dân. Trong bản báo cáo của Lênxđê và Cộnen viết dưới dạng nhật ký tường trình công tác: “Tôi thấy có khá nhiều thầy bói ở Việt Nam làm ăn phát đạt, nhưng tôi chưa hề thấy lời tiên tri của họ được ần hành. Tại sao không in một cuốn lịch sách 1955 chứa đựng những lời tiên đoán của các nhà chiêm tinh và của những nhân vật danh tiếng về các vấn đề siêu hình khác, đặc biệt về những điềm đoán trước một tương lai đen tối của cộng sản? Với một giá phải chăng — vì nếu biểu không thì quá nặng mùi tuyên truyền — sách này có thể đem bán ở miền Bắc trước khi khu vực tập trung sau cùng ngoài ấy được di tản. Nếu được thi hành cẩn thận, những sách ấy sẽ có thể được chuyển từ người này đến người khác và sẽ được phổ biến khắp các vùng cộng sản kiểm soát”⁽²⁾.

Dưới chế độ cũ là như thế, thì ngày nay, địch vẫn chưa từ bỏ thủ đoạn, âm mưu dùng mê tín dị đoan phá hoại sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc xã hội chủ nghĩa của chúng ta nhằm gây hoang mang trong quần chúng, gây khó khăn cho phong trào xây dựng nếp sống mới.

2. Dựa vào các tôn giáo để dễ dàng hoạt động, ăn núp sau chiêu bài bảo tồn truyền thống văn hoá, lại bị bọn thống trị trong xã hội cũ triệt để lợi dụng, mê tín dị đoan trong hàng bao nhiêu năm qua đã gây những tác hại không nhỏ: vừa hao tổn thời gian, lại mất tiền của, tâm sức. Đương nhiên, trong một giai đoạn ngắn ngủi, do niềm tin mãnh liệt vào thần linh, mê tín dị đoan có giúp cho con người lạc quan yêu đời phút chốc. Trong một buổi xem bói bài tây ở Thành phố Hồ Chí Minh, phụ nữ lo âu việc chồng học tập bao giờ về, thanh niên hỏi xem nên đi nghĩa vụ hay vượt biên thì tốt hơn... Người đi xem bài tây, tử vi đã bỏ ra vài chục (đôi khi vài trăm đồng) cho một quả bài, một lá số để đổi lấy nỗi buồn cay đắng hơn, hay ngược lại, nuôi hy vọng, mua vui được vài tháng!

Từ đó, tác hại hơn, mê tín dị đoan còn góp phần không nhỏ vào việc tạo ra một nhân sinh quan lạc hậu, thoát ly cuộc sống hiện tại, làm mất tính đấu tranh, nhất là trong thanh niên. Nó đã làm xói mòn tư tưởng lành mạnh, tính xung kích lẽ ra phải có ở lứa tuổi trẻ, làm cho con người từ chỗ là chủ chính bản thân mình lại đi lệ thuộc vào thần linh, điều này mê tín dị đoan đã góp phần đưa con người đến chỗ “tự tha hoá”.

Những tác hại đó tiếp tục làm một thứ siêu vi trùng, đục khoét dần mòn tư tưởng người tiếp nhận, mặc dù sau thắng lợi lịch sử 30-4-1975, cả nước được hoàn toàn thống nhất, chấm dứt sự thống trị của đế quốc Mỹ trên các mặt, song tàn dư của chúng trên mặt trận tư tưởng và văn hoá, nhất là ở miền Nam Việt Nam, vẫn đang chờ cơ hội thuận lợi góc đầu dây, trong đó mê tín dị đoan vẫn còn là một mặt trận đáng kể.

— Đạo Thiên Y có lối tu trần truồng, tu sĩ nam chữa bệnh cho tín đồ nữ bằng cách vừa rờ mó, tắm rửa, vừa niệm những câu thần chú bịa đặt.

— Hiện tượng “thầy sờ”: Bùi Văn Thới, tên thầy bói lưu manh chuyên xem một nốt ruồi bên trong thân thể phụ nữ, vừa bị Toà án Thành phố xử 3 năm tù giam.

— Còn “Tiên”: năm giáp ranh ba tỉnh Đồng Tháp, An Giang, Cửu Long; những người mê tín cho rằng có bệnh xuống cơn tẩm sẽ hết bệnh, họ còn đem đất ở cồn về hoà vào nước uống cho khỏi bệnh.

⁽²⁾ Trích lại của Minh Nhật: *Thử đạo quanh chợ trời mê tín*. - Đại đoàn kết, số 11-1978.

Những năm qua, cùng với công cuộc xây dựng xã hội xã hội chủ nghĩa, ba cuộc cách mạng được tiến hành đồng thời trong cả nước, nhưng tệ nạn mê tín dị đoan vẫn chưa được xóa sạch. Khi nhận định về nguyên nhân chủ quan và khách quan tồn tại mê tín dị đoan ở Thành phố Hồ Chí Minh hiện nay, đồng chí Vũ Thanh Huân⁽³⁾ có nhận xét: lâu nay, chúng ta xem nhẹ việc bài trừ mê tín dị đoan do tập trung quốc phòng, kinh tế là chính; biện pháp bài trừ chỉ thuần túy là biện pháp chính quyền, chưa được đặt trong bối cảnh chung của ba cuộc cách mạng, chưa phối hợp chặt chẽ, đồng bộ, không thường xuyên, không liên tục....⁽⁴⁾

Tuy nhiên, trong những năm qua, bằng nhiều biện pháp như nâng cao trình độ hiểu biết của người dân qua các lớp bồi dưỡng văn hoá, xoá nạn mù chữ, vạch trần tính chất bịp bợm của mê tín dị đoan (mà kết quả là một số “thầy mo”, “thầy chùa”, “cô đồng”, “cậu cốt” bị truy tố và lãnh án trước Toà), đẩy mạnh phong trào xây dựng nếp sống mới, gia đình văn hoá mới... đã góp phần xoá bớt ảnh hưởng của mê tín dị đoan trong nhân dân, nhất là tại Thành phố Hồ Chí Minh.

Song, để có thể góp phần khắc phục tình trạng mê tín dị đoan hiện nay, theo chúng tôi, còn nhiều vấn đề mà *chính quyền cần quan tâm nhiều hơn*, giải quyết nhanh chóng hơn, đồng thời có *sự kết hợp chặt chẽ với các cơ quan chức năng khác*. Đặc biệt là đối với tính chất núp sau chiêu bài bảo tồn truyền thống văn hoá của mê tín dị đoan, có thể khắc phục bằng cách tiến hành đồng bộ các biện pháp sau:

- a) Cắt đứt nguồn sống của mê tín dị đoan từ nơi trú ẩn yên ổn nhất, chỗ dựa vững chắc nhất của nó là đình, đền, miếu, điện thờ...
- b) Tiến hành phân loại các cơ sở vừa kể.
- c) Cải tạo về hình thức và nội dung các đền thờ, điện thờ...
- d) Tăng cường giáo dục truyền thống của dân tộc trong nhân dân.

*

a) Tín ngưỡng thờ các vị anh hùng có công với đất nước và dân tộc đã được bắt nguồn từ xa xưa. Huyền thoại về Thánh Gióng lên yên cưỡi ngựa đánh đuổi giặc Ân đã là hình ảnh khắc sâu trong đầu óc bao nhiêu người từ cụ già đến trẻ em. Việc gợi nhớ công lao đó là một truyền thống tốt đẹp xuất phát từ lòng yêu nước mà như đồng chí Trần Văn Giàu có tổng kết trong tập sách bàn về *Giá trị tinh thần truyền thống của dân tộc Việt Nam*, thì yêu nước chính là giá trị cao nhất trong hệ thống giá trị tinh thần của dân tộc Việt Nam. Vấn đề đặt ra là: chúng ta nên ghi nhớ công ơn các anh hùng đó như thế nào để con người vừa tiếp thu có chọn lọc được các nét đẹp truyền thống, vừa loại bỏ dần các hình thức không phù hợp với nhận thức khoa học tiên bộ, để ngày càng thể hiện vai trò làm chủ bản thân của con người? Vấn đề đó sẽ giúp chúng ta phân định rõ ranh giới của sự ghi công các bậc tiền bối và mê tín dị đoan. Ranh giới đó càng được rõ nét và tách biệt khi *hình thức tưởng niệm có tác dụng gợi lại trong con người niềm thương cảm sâu sắc đối với các vị anh hùng, quyết tâm biến nó thành hành động hiện tại*; quyết tâm học tập sống và noi theo gương hy sinh

⁽³⁾ Ban Dân vận Thành ủy Thành phố Hồ Chí Minh.

⁽⁴⁾ Vũ Thanh Huân: *Mê tín dị đoan và bài trừ mê tín dị đoan ở Thành phố Hồ Chí Minh*, Giác ngộ số 149, ngày 1-8-1982, tr.4

cho nghĩa cả đó, chứ không đứng đó làm chỗ dựa để lạy lục, cầu xin, mong chờ sự giúp đỡ có lợi cho cuộc sống hiện tại của bản thân mình. Chính đó là môi trường bấy lâu nay đã tạo cho mê tín dị đoan có cơ hội tồn tại và sinh sôi nảy nở. Bao nhiêu chuyện coi tay, coi bói, xin xăm xuất phát từ đền thờ Trần Hưng Đạo, đền thờ Hùng Vương ở thành phố trước ngày giải phóng? Và từ chuyện xin xăm, coi bói lại đẻ ra bao thứ phụ khác: bàn xăm, bói bài, coi lá số tử vi... để dần dần biến cái chính là ghi nhớ công lao các anh hùng thành thứ yếu, cái chính bị phai mờ đi trước đám mây mù mê tín. Người ta đến đền thờ không phải để tưởng nhớ Trần Hưng Đạo, các Vua Hùng, không phải để xem lại dòng lịch sử oai hùng chiến thắng địch về vang ở quá khứ mà người ta đến vì nỗi niềm riêng của mình và mong cầu ở các “Ngài” sự giúp đỡ, sự tế độ. Cho nên, để xoá tận gốc hiện tượng mê tín dị đoan thì việc nên làm chính là biến đền thờ, điện thờ trở thành một di tích văn hoá của đất nước.

b) Do sự phức tạp của các tín ngưỡng dân gian, nên chúng ta cần tiến hành phân loại các cơ sở đền, điện, đình, miếu... Nơi nào còn giữ lại được nét truyền thống và có tác dụng giáo dục thì mới cần thiết lưu giữ lại. Ngược lại, có thể biến thành nhà văn hoá như trường hợp các đình ở phường 3 và phường 7 thuộc quận 1 đã làm.

c) Như đã trình bày ở trên, để cho các cơ sở tưởng niệm những vị anh hùng dân tộc thể hiện được mục đích và chức năng cao đẹp của nó, cũng cần thiết có sự cải tổ về hình thức và nội dung nơi thờ phụng. Đền thờ Vua Hùng tại Thành phố Hồ Chí Minh là một điển hình về mặt này. Những năm sau giải phóng, đền đã được sắp xếp trưng bày lại với hình thức sáng, đẹp và *nội dung mang tính giáo dục thuyết phục cao*. Hằng ngày có đến hàng trăm lượt người vào tham quan. Đền thờ Trần Hưng Đạo⁽⁵⁾ cũng đang trong quá trình cải tổ lại theo chiều hướng này.

d) Tất cả những điểm nêu trên càng được củng cố mạnh mẽ nếu như chúng được tiến hành song song với việc *tăng cường giáo dục truyền thống dân tộc cho nhân dân ở mọi phương diện*: trường học, nhà văn hoá, truyền thanh, truyền hình, sách, báo, tạp chí, phim ảnh...

Đương nhiên, trong nội dung giáo dục truyền thống, cần có sự cân nhắc, chọn lọc kỹ lưỡng những nhân vật anh hùng, và xét xem truyền thống nào là chính yếu, cái nào là thứ yếu tùy theo từng giai đoạn lịch sử để chúng ta có thể phát huy hết sức đóng góp của nhân dân. Chúng tôi rất đồng ý với quan điểm cho rằng: “Đã đến lúc chúng ta phải kế thừa những di sản của quá khứ, kể cả về đấu tranh dân tộc lẫn đấu tranh dân chủ, một cách có phê phán nghiêm túc và khoa học”⁽⁶⁾.

Những biện pháp nêu trên chủ yếu là nhiệm vụ của chính quyền; và theo chúng tôi, để có được hướng khắc phục tệ nạn mê tín dị đoan tốt, chỉ riêng những cố gắng của chính quyền chưa đủ. Lâu nay, công tác bài trừ tệ nạn này còn khoán cho một số ngành chủ quản như công an, văn hoá... *Nó chưa được xem là một công tác của quần chúng, chưa tạo điều kiện cho quần chúng phát huy ý thức làm chủ tập thể trên mặt*

⁽⁵⁾ Phường 4, quận I, Thành phố Hồ Chí Minh.

⁽⁶⁾ Văn Tạo: *Một vài suy nghĩ về vấn đề kế thừa những giá trị văn hoá tinh thần truyền thống*. Trong *Về giá trị văn hoá tinh thần Việt Nam*, tập I, Nhà xuất bản Thông tin lý luận, Hà Nội, 1983, tr.103-104.

trận này, đồng thời chưa khai thác hết sức mạnh của các đoàn thể: thanh niên, phụ nữ, công đoàn, nhất là vì tệ nạn này lâu nay được đa số phụ nữ tham gia nhiều nhất.

*

Trên đây là một số suy nghĩ góp phần khắc phục tệ nạn mê tín dị đoan tại Thành phố Hồ Chí Minh, dưới góc độ của việc cải tạo về hình thức và nội dung các cơ sở tín ngưỡng và tăng cường công tác giáo dục truyền thống văn hoá trong nhân dân.

Chúng ta tin tưởng rằng, cùng với việc tiến hành đồng thời ba cuộc cách mạng trong cả nước, cuộc cách mạng tư tưởng và văn hoá với việc đẩy mạnh phong trào xây dựng con người mới, lối sống mới cùng những biện pháp hành chính kết hợp với việc phát huy quyền làm chủ tập thể- đặc biệt là làm chủ bản thân – thì tệ nạn mê tín dị đoan sẽ nhanh chóng được khắc phục. Nền văn hoá mới xã hội chủ nghĩa sẽ được phát triển rộng khắp. Hệ tư tưởng Mác-Lênin trở thành hệ tư tưởng chủ đạo đi sâu hơn vào nhận thức mỗi người, biến thành hành động tự giác để mỗi người tự kiến tạo cho bản thân mình một nhân sinh quan khoa học, lành mạnh và tiến bộ.